

Slovo úvodem [1983]

Letos v únoru uplynulo 100 let od narození jedné z nejvýraznějších postav filosofie našeho století, Karla Jaspersa; jako obvykle aniž by to vzbudilo sebemenší pozornost v našem oficiálním kulturním světě. Výročí bohužel prošlo bez povšimnutí i v kruzích z oficiálního kulturního života vyloučených. Po celý rok jsem choval úmysl připomenout Jaspersovu osobnost alespoň nějakou menší studií, ale můj zdravotní stav mi zabránil se takového úkolu (stejně jako řady úkolů jiných) zhostit způsobem alespoň poněkud přiměřeným.

Koncem roku tedy sahám po náhradním řešení v naději, že se snad nemine tak docela cílem. Na podzim r. 1967 připravila Socialistická akademie sérii přednášek o současné nemarxistické filosofii, především pak o filosofii existence a o existencialismu. Plán ovšem pocházel z jara toho roku a jeho uskutečnění bylo poněkud ohroženo vývojem událostí (spisovatelským sjezdem, studentskými nepokoji a vyostřením situace na Slovensku, když mám uvést jen nejnápadnější prvky). V nově vzniklé neprůhledné situaci odřekla většina řečníků své přednášky z obav před možnými následky; přednášet měli pochopitelně filosofové-marxisté (buď z Filosofického ústavu ČSAV, nebo z Filosofické fakulty UK, nevzpomínám si na výjimku). Protože však řečníci odmítli ze soukromé opatrnosti, zatímco Socialistická akademie nebyla vystavena žádnému tlaku, aby filosofický kurs odvolala, pokusili se její funkcionáři získat pro přednášky řečníky náhradní. A protože mezi marxisty je najít pochopitelně nemohli, obrátili se na filosofy nemarxistické, ba dokonce na theology – a uspěli. Tak došlo ke kuriózní situaci, že v důsledku zostřené politické situace místo poněkud nekonformních oficiálně etablovaných marxistických filosofů přednášeli myslitelé nemarxističtí. Lze v tom vidět už jisté předznamenání dalšího vývoje, uvolněného politickými změnami v lednu následujícího roku; tak kupříkladu v samotné Socialistické akademii došlo k výraznému posunu směrem k ochotě k dialogu a spolupráci s ideově jinak než marxisticky orientovanými mysliteli, zejména s křesťany. A do Filosofického ústavu ČSAV byli přijati první dva nemarxističtí filosofové na místa odborných resp. vědeckých pracovníků na doklad toho, že končí redukované chápání filosofie jakožto monopolní sféry marxistické ideologie.

Novým řečníkům zbylo jen velmi málo času na přípravu přednášek (těm prvním vskutku jen několik dní). Protože nebylo možno vyloučit možnost nějakých dodatečných postihů, rozhodl jsem se připravit si vše v plném rozsahu písemně a přednášku vlastně jen přečíst (což je za obvyklých okolností neřest). Nakonec se ukázalo, že všechny obavy byly liché. Zájem o témata přednášek byl sám o sobě značný, ale po změně osob řečníků se ještě nad očekávání zvětšil. Přednášková síň ve vinohradském Radiopaláci byla přeplněna a stejně nepojala všechny zájemce (vstupenky byly zcela vyprodány). Naprostá většina přítomných byli mladí lidé; nejenom jejich přítomnost, ale zejména jejich pozornost během výkladu dokumentovala hlad po uvedení do současného evropského myšlení – hlad, který je dnes jistě ještě větší. Přednáška se konala 24. 10. 1967 a její text ponechávám beze změny.

[Následuje text přednášky „Jaspers jako filosof“ z roku 1967. Pozn. red.]